

DE VERDEDIGING VAN EUROPA

INTERVIEW PIERRE HAROCHE DOCENT INTERNATIONALE POLITIEK

Grotere rol voor Franse nucleaire macht 'cruciaal voor veiligheid Europa'

Frankrijk wil met zijn kernwapens vooral de eigen belangen dienen. Moet in zijn kernwapendoctrine ook de bescherming van bondgenoten worden opgenomen? „Zo kunnen we laten zien dat we Europa nu echt op één zetten.”

De onderzeeboot **Le Terrible** van de **Triomphant-klasse**, in 2017. De onderzeeërs van deze klasse kunnen kernwapens afvuren. FOTO FRED TANNEAU/AFIP

Over deze serie

Europa wordt van twee kanten in de tang genomen: Russische agressie en de nieuwe Amerikaanse president die eist dat het continent zelf veel meer aan zijn veiligheid doet.

Kan de Europese defensie zonder een grote rol van de VS? Krijgt Europa haar verdediging op tijd op orde? Hoe worden Europese landen weerbaarder?

Dit is het zesde deel in een serie over de Europese defensie in tijden van oplopende militaire en politieke spanning.

1. Race tegen de klok
2. De wapenfabriek in La Spezia
3. Finland: buurland van Rusland
4. De EU en het VK hebben elkaar nodig
5. Confrontaties in de Oostzee
6. De nucleaire macht van Frankrijk

Floor Bouma

LILLE

Ik neens staan kernwapens centraal in het werk van Pierre Haroche (40). De Franse onderzoeker en professor werkt al jaren aan Europese samenwerking op het gebied van veiligheid - jarenlang voor de Queen Mary University in Londen, sinds afgelopen zomer voor de Katholieke Universiteit van Lille, maar begin 2022 veranderde iets.

„Nadat Rusland Oekraïne binnenviel, vroeg ik me af: hoe kan Frankrijk in de huidige wereld een substantiële bijdrage leveren aan de Europese veiligheid?“, vertelt hij in zijn werkkamer in Lille. Aan de muur hangt een blauw-gele poster met de tekst *Be brave like Ukraine*. „Een van de antwoorden zit hem volgens mij in Frankrijks rol als nucleaire macht, als enige in de Europese Unie.“ Sindsdien verschijnt Haroche geregeld in de media met opiniestukken en interviews waarin hij Franse beleidsmakers adviseert om de

Frankrijk heeft niet dezelfde middelen als de VS, dus we kunnen niet dezelfde missie hebben

nucleaire doctrine Europeser te maken. „Zo kunnen we laten zien dat we Europa nu echt op één zetten.”

Waarom heeft Frankrijk eigenlijk kernwapens?

„In de jaren vijftig besefte Frankrijk dat er spanningen konden bestaan tussen de belangen van de Verenigde Staten en die van Europa, onder meer door de Suezcrisis.”

In 1956 probeerden Frankrijk samen Israël en het Verenigd Koninkrijk via een militaire interventie het Suezkanaal in handen te krijgen, dat door Egypte genationaliseerd was. Daarop zetten de VS druk op de Europese bondgenoten om zich terug te trekken, uit angst voor repercussies uit Rusland.

„De Britten hadden dezelfde ervaring, maar trokken een andere conclusie: het VK ontwikkelde een kernwapenprogramma in nauwe samenwerking met de VS [die vanaf eind jaren 30 kernwapens ontwikkelden]. De Fransen vertrouwden er minder op dat ze altijd zouden kunnen rekenen op de Amerikaanse steun.

Men vroeg zich af of de VS echt een kernwapen zouden inzetten om een bondgenoot aan de andere kant van de oceaan te helpen. Ook speelde mee dat het ontwikkelen van een nucleair programma Frankrijk een hogere status op het internationale toneel zou verschaffen.”

Waar bestaat het Franse nucleaire arsenaal uit?

„We zitten in een andere logica dan de Amerikanen en de Russen die een wedloop hebben gehad en duizenden kernkoppen hebben. Frankrijk heeft zo'n driehonderd kernkoppen. Die kunnen worden ingezet met gevechtsvliegtuigen of nucleaire onderzeeërs, waarvan Frankrijk er vier heeft. Het Franse leger investeert veel in nucleaire wapens: er wordt geregeld prioriteit aan gegeven, wat er soms voor zorgt dat investeringen in andere soorten apparatuur worden uitgesteld.”

Volgens openbare cijfers gaat zo'n 20

procent van het defensiebudget naar 'nucleaire afschrikking'.

Zijn de Franse kernwapens er enkel voor de bescherming van Frankrijk?

„In de Franse kernwapendoctrine staat dat de kernwapens dienen voor de bescherming van de 'vitale belangen' van de natie, die 'een Europese dimensie hebben'. Dat is anders voor de VS, het VK en Rusland, die de bescherming van bondgenoten expliciet hebben opgenomen. Ook zijn de Franse kernwapens niet bij de NAVO ondergebracht. Het idee daarachter is dat een gedeeld kernwapen minder afschrikkend is dan een eigen wapen. En het Franse kernwapenprogramma moest bijdragen aan de soevereiniteit van Frankrijk als land.

„Maar de Franse kernwapendoctrine heeft wel altijd die Europese dimensie gehad. In lijn hiermee heeft president Emmanuel Macron in 2020 de Europese partners uitgenodigd voor een dialoog over 'de rol van de Franse nucleaire afschrikking voor de bescherming van onze collectieve veiligheid' - dat wil zeggen

een gesprek over of de Europese partners ook onder de Franse nucleaire paraplu moeten komen te vallen.

„Maar de bondgenoten hielden dat gesprek af, uit angst de VS te beledigen en diens nucleaire bescherming te verliezen. Het kan ook meespelen dat Europese landen bang zijn om aan de Russen het signaal te geven dat zij twijfelen aan de Amerikaanse bescherming.”

Waarom is men zo bang voor de Amerikaanse reactie? President Trump wil toch juist dat Europa meer doet aan zijn eigen defensie?

„Juist met Trump hebben we geen idee hoe hij zou reageren, omdat hij onvoorspelbaar is. Toen Macron in 2018 met [de toenmalige Duitse bondskanselier] Merkel praatte over de oprichting van een Europees leger, sprak Trump van een 'belediging'. En de Amerikanen waren woedend toen Macron in 2023 zei dat de Europeanen de VS niet moeten volgen als een 'vazal' in de kwestie Taiwan.”

Wat betekent de Franse doctrine in

praktijk? Als Nederland morgen wordt aangevallen met een kernwapen, reageert Frankrijk niet?

„Het is lastig om te zeggen wat er precies zou gebeuren want nucleaire doctrines zijn opzettelijk erg vaag - dat geeft besluitnemers bewegingsruimte. Maar als Nederland, in het hart van Europa, wordt aangevallen met een kernwapen, zou de Europese Unie als politiek en economisch systeem bedreigd worden en is de kans groot dat Frankrijk niet veel later aan de beurt is. En dus komen bij zo'n aanval ook de Franse 'vitale belangen' in gevaar en kan zo'n aanval wel reden zijn voor een nucleaire reactie. Maar voor de landen aan de oostflank van Europa is dit met de huidige doctrine minder evident.”

Waarom zouden Europese landen de dialoog over het verbreden van de Franse doctrine aan moeten gaan als er al Amerikaanse bescherming is en het Franse arsenaal beperkt is?

„De VS zijn veranderd, ze zijn meer gericht op het binnenland en op Azië. Vooral nu Trump weer aan de macht is, is de vraag in hoeverre men enkel op de VS kan blijven leunen. Frankrijk heeft niet dezelfde middelen als de VS dus we kunnen niet dezelfde missie hebben. Maar het gaat ook niet om het vervangen van de Amerikaanse bescherming, Frankrijk zou een extra bescherming kunnen bieden.”

Wat is er veranderd sinds Rusland Oekraïne binnenviel?

„President Poetin is weer gaan praten over zijn nucleaire arsenaal, waarmee kernwapens opnieuw een thema werden. Macron reageerde in maart 2022 met het besluit dat er voortaan permanent drie Franse nucleaire onderzeeërs ingezet zouden worden - eerder was dat er één. In nucleaire taal betekent dit dat Frankrijk laat zien dat het niet bang is, en het herinnert Rusland eraan dat Frankrijk nucleaire wapens heeft. Maar ook dat het geen ongecontroleerde escalatie wil.”

„Verder is Frankrijk weer meer gaan investeren in nucleair, hoewel het arsenaal niet is uitgebreid. Ook heeft Macron vorig jaar in Zweden de uitnodiging voor een dialoog over de inzet van Franse kernwapens voor de Europese veiligheid herhaald. Bijzonder was dat hij dat deed in reactie op een Zweedse vraag [nadat Zweden zich aansloot bij de NAVO]. Dat laat zien het thema nu ook buiten de Franse landsgrenzen speelt.”

Staan de EU-bondgenoten nu

Een Franse kernproef in 1971 bij de atol Mururoa in de Stille Oceaan. In Frans Polynesië deed Frankrijk tussen 1960 en 1996 circa 200 kernproeven. FOTO MICHEL BARET/GETTY IMAGES

wel open voor zo'n dialoog?

„Er vinden gesprekken plaats, maar niet op officieel niveau. Denk aan Franse experts, diplomaten en adviseurs die met hun tegenhangers in andere Europese landen spreken over dit thema. Vooral van Polen weten we dat er interesse is, vanwege zijn geografische ligging en omdat het eerder heeft gevraagd of er Amerikaanse kernwapens in Polen konden worden gestationeerd. Ook in Duitsland gaan er geluiden op om het gesprek met Frankrijk aan te gaan.”

Wat zou Frankrijk kunnen doen?

„Na 2020 was Frankrijk teleurgesteld dat er zo weinig respons kwam. De verwachting was dat na deze opening een enthousiaste menigte in onze armen zou komen rennen. Ik denk dat Frankrijk een stap moet zetten en zijn doctrine explicieter moet maken door te bevestigen dat Franse kernwapens er van nu af aan niet alleen zijn om de vitale belangen van Frankrijk te beschermen. Ze zijn er ook voor de verdediging van Europa.”

„Hiermee kunnen we laten zien dat we niet meer in de traditionele Franse defensiestrategie zitten, waarbij onze nucleaire wapens er enkel zijn voor de nationale veiligheid, en onze conventionele wapens voor buitenlandse interventies. En waarbij Afrika belangrijker wordt gevonden dan de oostflank van Europa. Zo kan Frankrijk laten zien dat het Europa op nummer één zet. En het maakt het Franse discours over het belang van defensie en Europese soevereiniteit geloofwaardiger: Frankrijk wordt vaak bekritiseerd alleen over defensie te spreken omdat dat het Rafale-gevechtsvliegtuigen en wapens wil verkopen.”

„Als Frankrijk deze extra stap zet - zonder daar iets tegenover te stellen - kan daarna gespreken worden over wat dit betekent voor een eventuele uitbreiding van het arsenaal, in hoeverre de wapens buiten Frankrijk moeten worden geplaatst en dergelijke.”

De volledige Franse oppositie is tegen het uitbreiden van de nucleaire doctrine. Waarom?

„Men is aan de haal gegaan met Macrons uitspraken. Politici als de [hardlinkse] Jean-Luc Mélenchon en de [radicaal-rechtsse] Marine Le Pen doen alsof hij heeft voorgesteld de nucleaire wapens te delen - alsof straks de Duitse bondskanselier zou kunnen bepalen wanneer wij onze kernwapens inzetten. Dat is niet aan de orde. De president van de Republiek zal altijd degene blijven die aan de knoppen zit - net als in de VS.”

